

آسیب‌شناسی نظام آماری کشور
۷. کیفیت آمارها
(بررسی موردی حساب‌های ملی بهار ۱۴۰۰)

خلاصه مدیریتی

کیفیت و اعتبار آمارها نقش کلیدی در موفقیت یک نظام آماری دارد. اعتماد سیاست‌گذاران و مردم به نظام آماری ناشی از دو مؤلفه اطمینان از کیفیت آمارها و نیز سرمایه اجتماعی ناشی از نوع تعامل نهادهای آماری با مردم است. در عمل نیز افکار عمومی و جامعه نخبگی در مورد اعتبار و کیفیت برخی آمارهای کلیدی تردیدهایی دارند.^۱ در تازه‌ترین آمار منتشره توسط بانک مرکزی و مرکز آمار ایران در خصوص حساب‌های ملی فصل بهار سال ۱۴۰۰، در برخی از اجزای حساب‌های ملی اختلافات فاحشی وجود دارد. برخی از مهمترین اختلافات به شرح ذیل است:

- تولید ناخالص داخلی به قیمت جاری مبنای بسیاری از محاسبات به خصوص نسبت مالیات به GDP، سرعت گردش پول و ... می‌باشد. آمار تولید ناخالص داخلی به قیمت‌های جاری این دو نهاد اختلاف حدود ۴۵۱ هزار میلیارد تومانی را نشان می‌دهد که این رقم بیش از یک سوم تولید ناخالص داخلی اعلامی بانک مرکزی است. بدیهی است بسته به اینکه در محاسبه نسبت‌های مذکور آمار کدام نهاد مبنا قرار گیرد توصیه سیاستی متفاوت خواهد بود.
 - خالص صادرات کالاها و خدمات به قیمت‌های جاری در بهار سال‌های ۱۳۹۹ و ۱۴۰۰ برای بانک مرکزی رقم منفی و برای مرکز آمار رقم مثبت قابل توجهی است. در واقع مشخص نیست در بهار سال ۱۴۰۰ تراز تجاری مثبت ۳۱۸ هزار میلیارد تومان بوده یا منفی ۲۱ هزار میلیارد تومان!
 - در حالی که بانک مرکزی رشد واردات به قیمت ثابت سال ۱۳۹۵ را ۳۰ درصد اعلام کرده، مرکز آمار کاهش ۷۹ درصدی برای واردات به قیمت ثابت سال ۱۳۹۰ را در دوره مزبور گزارش کرده است.
 - درحالی‌که بانک مرکزی رشد بخش ساختمان را برای بهار ۱۴۰۰ معادل منفی ۱۲/۳ درصد برآورد کرده است، رقم برآوردی مرکز آمار برای رشد ارزش افزوده بخش ساختمان معادل مثبت ۱۲/۹ درصد گزارش شده است. بدیهی است این اختلاف فاحش، سیاست‌گذاری متفاوتی را برای بخش ساختمان توصیه خواهد کرد و در نتیجه به سردرگمی در سیاست‌گذاری منتج خواهد شد.
- به دلیل فقدان نظام ارزیابی کیفیت آمارها در کشور، نمی‌توان به قطعیت بیان کرد کدامیک از آمارهای مذکور تصویر درست‌تری از اقتصاد ایران را نشان می‌دهد. در این شرایط ضروری است علاوه بر اصلاح قانون نظام آماری کشور، استانداردهای تولید آمار مورد بازبینی و اصلاح جدی قرار گیرد که در سایر گزارش‌های مرکز پژوهش‌های مجلس مورد بررسی قرار گرفته است.

مقدمه

بدون در دست داشتن داده‌هایی روزآمد و آمارهایی کافی و دقیق، سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی، تعیین اهداف، ارائه راه‌کارها و در نهایت ارزیابی نتایج امکان‌پذیر نمی‌باشد. بنابراین در اختیار داشتن منابع موثق اطلاعاتی که داده‌های آنها نه تنها با روش‌های علمی گردآوری شده‌اند بلکه روزآمد و جامع باشند، می‌توانند تصمیم‌گیری‌ها را با موفقیت مواجه کرده و مسئولان اجرایی را بیش از پیش در عرصه‌ی مدیریت و به-کارگیری هر چه بهتر منابع و ظرفیت‌ها یاری رساند.

معاونت مطالعات
اقتصادی

مشخصات گزارش

شماره مسلسل:
۲۲۰۱۷۷۶۹

تاریخ انتشار:
۱۴۰۰/۷/۱

۱. در خصوص وضعیت ایران در این زمینه، نتایج نظرسنجی انجام شده در مرکز پژوهش‌های مجلس از خبرگان آماری و همچنین دستگاه‌های تولیدکننده آمار نشان می‌دهد که وضعیت کشور مناسب نیست. برای مطالعه بیشتر رجوع شود به:

مرکز پژوهش‌های مجلس، «آسیب‌شناسی نظام آماری کشور ۶. نظرسنجی از تولیدکنندگان و خبرگان آمار درباره قانون و نظام آماری ایران، دفتر مطالعات اقتصادی، شماره مسلسل: ۱۶۶۱۸، تاریخ انتشار ۱۳۹۸/۷/۲

لینک دسترسی:

<https://rc.majlis.ir/fa/report/show/1287206>

اعتماد سیاستگذاران و مردم به نظام آماری ناشی از دو مؤلفه اطمینان از کیفیت آمارها و نیز سرمایه اجتماعی ناشی از نوع تعامل نهادهای آماری با مردم است. در خصوص وضعیت ایران در این زمینه، نتایج نظرسنجی انجام شده در مرکز پژوهش‌های مجلس از خبرگان آماری و همچنین دستگاه‌های تولیدکننده آمار نشان می‌دهد^۱:

- تنها ۲۶/۸ درصد از صاحب‌نظران حوزه نظام آماری کشور اظهار کرده‌اند که اصل دقت، اعتبار و کیفیت تولیدات آماری در نظام آماری کشور به میزان زیاد و خیلی زیاد رعایت می‌شود.
- فقط ۴/۹ درصد از خبرگان شرکت‌کننده در نظرسنجی وجود اعتماد بین پاسخگویان و نظام آماری موجود را به میزان زیاد و خیلی زیاد مورد ارزیابی قرار داده‌اند.
- ۳۲ درصد سازمان‌های آماری، آمار تولیدی خود را کاملاً منطبق با استانداردهای آماری توصیه شده توسط دفتر آمار سازمان ملل متحد در فعالیتهای آماری نمی‌دانند.
- در عمل نیز افکار عمومی و جامعه نخبگی در مورد اعتبار و کیفیت برخی آمارهای کلیدی تردیدهایی دارند. از جمله تفاوت قابل توجه آمار نرخ تورم اعلامی بانک مرکزی و مرکز آمار ایران و همچنین در آخرین مورد تفاوت‌های فاحش در رشد بخش‌های اقتصادی در بهار سال ۱۴۰۰ که منجر به سردرگمی سیاستگذاران و فعالان اقتصادی شده است.

مقایسه آمار حساب‌های ملی بانک مرکزی و مرکز آمار ایران

آمارهای مربوط به رشد اقتصادی فصل بهار ۱۴۰۰ در آخرین روزهای تابستان منتشر شد. هرچند انتشار منظم این آمارها طی دوره‌های اخیر نکته مثبتی به حساب می‌آید، اما اختلاف قابل توجه در آمارهای اعلامی توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و مرکز آمار ایران، بویژه در برخی بخش‌ها، بسیار بحث‌برانگیز شده و قابلیت اتکای این آمارها را با چالش جدی مواجه کرده است. این گزارش به مقایسه آمارهای این دو مرجع آماری و تصریح موارد اختلاف می‌پردازد.

• در جدول ۱، ارقام جاری تولید ناخالص داخلی کشور و ارزش افزوده بخش‌های مختلف اقتصادی منتشره توسط بانک مرکزی و مرکز آمار ایران در بهار سال‌های ۱۳۹۹ و ۱۴۰۰ و نیز تغییرات آن‌ها در دوره مورد نظر مقایسه شده است. تولید ناخالص داخلی به قیمت‌های جاری در آمارهای بانک مرکزی حدود ۱۲۵۸ هزار میلیارد تومان و در آمارهای مرکز آمار حدود ۱۷۰۹ هزار میلیارد تومان گزارش شده است. همانطور که ملاحظه می‌شود رقم اختلاف بین این دو عدد حدود ۴۵۱ هزار میلیارد تومان است که بیش از یک سوم تولید ناخالص داخلی اعلامی بانک مرکزی است.

• بررسی ارزش افزوده در سطح رشته‌فعالیت‌ها حاکی از آن است که در بهار ۱۴۰۰، ارزش افزوده بخش «تامین برق، آب و گاز» به قیمت‌های جاری در حساب‌های مرکز آمار ۸,۴ برابر این رقم در حساب‌های بانک مرکزی است و در حالی که ارزش افزوده این بخش از منظر حساب‌های بانک مرکزی فقط ۱۰ درصد در بهار ۱۴۰۰ نسبت به بهار سال قبل رشد داشته، از منظر حساب‌های مرکز آمار رشدی ۱۲۶ درصدی را تجربه کرده است.

• اختلاف چشمگیر دیگر مربوط به میزان افزایش ارزش افزوده گروه «نفت و گاز طبیعی» به قیمت‌های جاری در بهار ۱۴۰۰ نسبت به بهار سال قبل است که در حساب‌های بانک مرکزی ۱۰۴ درصد و در حساب‌های مرکز آمار ۳۵۷ درصد اعلام شده است.

(میلیارد ریال)

جدول ۱. تولید ناخالص داخلی کشور و ارزش افزوده بخش‌های اقتصادی به قیمت‌های جاری

شرح	بانک مرکزی		مرکز آمار		درصد رشد	
	بهار ۱۳۹۹	بهار ۱۴۰۰	بهار ۱۳۹۹	بهار ۱۴۰۰	بانک مرکزی	مرکز آمار
گروه کشاورزی	۹۳۶,۶۸۵	۱,۵۹۴,۷۶۰	۶۸۷,۵۱۹	۱,۱۵۲,۳۶۰	۷۰	۶۸
گروه نفت و گاز طبیعی	۳۵۸,۵۸۷	۷۳۱,۲۵۹	۶۵۹,۰۵۰	۳,۰۱۱,۷۸۳	۱۰۴	۳۵۷
گروه صنایع و معادن	۲,۰۳۷,۶۶۸	۳,۹۲۴,۸۱۰	۲,۵۷۸,۶۴۴	۵,۴۹۲,۶۷۱	۹۳	۱۱۳
صنعت	۱,۲۴۶,۷۵۹	۲,۶۱۹,۶۳۰	۱,۴۳۲,۳۹۹	۲,۹۴۳,۷۱۴	۱۱۰	۱۰۶
معادن	۱۴۲,۰۴۸	۲۹۳,۳۶۳	۱۲۷,۰۳۵	۳۲۲,۰۷۴	۱۰۷	۱۵۴
برق، آب و گاز	۱۴۸,۱۶۹	۱۶۲,۷۸۷	۶۰۷,۵۴۲	۱,۳۷۵,۱۱۹	۱۰	۱۲۶
ساختمان	۵۰۰,۶۹۳	۸۴۹,۰۳۰	۴۱۱,۶۶۹	۸۵۱,۷۶۳	۷۰	۱۰۷
گروه خدمات	۳,۷۵۲,۸۰۸	۶,۳۲۴,۸۲۴	۴,۴۵۵,۹۱۸	۷,۴۰۲,۱۸۵	۶۹	۶۶
بازرگانی، رستوران و هتلداری	۹۰۲,۴۹۲	۱,۷۳۶,۰۶۲	۱,۰۶۹,۰۶۹	۲,۰۸۳,۴۹۱	۹۲	۹۵
حمل و نقل، انبارداری و ارتباطات	۷۰۰,۹۲۱	۱,۳۵۲,۸۴۶	۷۲۲,۴۲۳	۱,۲۷۸,۶۴۲	۹۳	۷۷
خدمات موسسات مالی و پولی	۳۳۳,۹۱۲	۴۳۳,۰۴۳	۴۱۶,۷۴۷	۵۰۵,۵۶۰	۳۰	۲۱
خدمات مستقلات و خدمات حرفه‌ای و تخصصی	۹۴۱,۰۴۷	۱,۳۴۰,۴۳۸	۱,۲۰۶,۴۹۲	۱,۸۲۱,۲۹۴	۴۲	۵۱
خدمات عمومی	۸۳۵,۲۲۷	۱,۳۹۵,۲۱۳	۱,۰۱۱,۳۲۸	۱,۶۵۸,۳۱۴	۶۷	۶۴
خدمات اجتماعی، شخصی و خانگی	۳۹,۲۰۷	۶۷,۲۲۲	۲۹,۸۵۹	۵۴,۸۸۳	۷۱	۸۴
تولید ناخالص داخلی به قیمت پایه	۷,۰۸۵,۷۴۸	۱۲,۵۷۵,۶۵۴	۸,۴۱۴,۴۷۳	۱۷,۰۸۷,۹۶۲	۷۷	۱۰۳
تولید ناخالص داخلی بدون نفت (به قیمت پایه)	۶,۷۲۷,۱۶۱	۱۱,۸۴۴,۳۹۴	۷,۷۵۵,۴۲۳	۱۴,۰۷۶,۱۷۹	۷۶	۸۲

• در خصوص محصول ناخالص داخلی سمت هزینه به قیمت جاری نیز بین دو مرجع آماری اختلافات اساسی وجود دارد که در جدول ۲ قابل مشاهده است؛ چنانچه مرکز آمار رشد ۱۰۳ درصدی و بانک مرکزی رشد ۷۸ درصدی را برای آن در بهار ۱۴۰۰ نسبت به بهار سال قبل گزارش کرده‌اند.

• اختلاف اساسی دیگر مربوط به خالص صادرات به قیمت‌های جاری است، به نحوی که این اطلاع در بهار سال‌های ۱۳۹۹ و ۱۴۰۰ برای بانک مرکزی رقم منفی و برای مرکز آمار رقم مثبت قابل توجهی است. به طور خاص، در حالی که بانک مرکزی رقم واردات کالاها و خدمات در بهار ۱۴۰۰ را نزدیک به ۲۷۹ هزار میلیارد تومان گزارش کرده، از منظر حساب‌های مرکز آمار این رقم معادل ۵۵ هزار میلیارد تومان بوده است.

(میلیارد ریال)

جدول ۲. محصول ناخالص داخلی سمت هزینه و اجزای آن به قیمت‌های جاری

شرح	بانک مرکزی		مرکز آمار		درصد رشد	
	بهار ۱۳۹۹	بهار ۱۴۰۰	بهار ۱۳۹۹	بهار ۱۴۰۰	بانک مرکزی	مرکز آمار
هزینه مصرف نهایی خصوصی	۳,۹۲۶,۰۴۳	۶,۱۱۶,۷۷۶	۳,۶۵۲,۲۴۱	۵,۶۵۴,۰۷۸	۵۶	۵۵
هزینه مصرف نهایی دولت	۱,۰۷۹,۹۰۹	۱,۶۷۴,۴۴۳	۱,۰۱۰,۷۱۳	۱,۶۴۱,۱۲۹	۵۵	۶۲
تشکیل سرمایه ثابت ناخالص	۱,۷۴۸,۶۴۶	۳,۱۴۶,۴۴۷	۲,۱۹۲,۰۸۷	۴,۶۳۶,۴۲۲	۸۰	۱۱۲
تشکیل سرمایه در ماشین آلات	۴۶۱,۴۶۴	۹۰۳,۱۶۷	۱,۲۹۱,۶۴۷	۲,۷۷۲,۳۶۳	۹۶	۱۱۵
تشکیل سرمایه در ساختمان	۱,۲۴۷,۱۶۰	۲,۱۷۹,۷۹۳	۹۰۰,۴۴۰	۱,۸۶۴,۰۵۹	۷۵	۱۰۷
سایر تشکیل سرمایه	۴۰,۰۲۲	۶۳,۴۸۷			۵۹	
خالص صادرات کالاها و خدمات	-۴۳۹,۰۲۹	-۲۴۴,۹۱۳	۸۴۸,۰۳۵	۳,۱۷۹,۱۰۵		
صادرات کالاها و خدمات	۱,۰۴۲,۱۸۵	۲,۵۴۴,۲۱۳	۱,۲۷۴,۱۱۵	۳,۷۲۸,۰۹۶	۱۴۴	۱۹۳
واردات کالاها و خدمات	۱,۴۸۱,۲۱۴	۲,۷۸۹,۱۲۶	۴۲۶,۰۸۰	۵۴۸,۹۹۱	۸۸	۲۹
تغییرات موجودی انبار و اثاثیه‌های آماری	۹۳۷,۳۲۲	۲,۲۰۴,۱۲۱	۷۱۱,۳۹۷	۱,۹۷۷,۲۲۸		
محصول ناخالص داخلی (به قیمت بزرگ)	۷,۲۵۲,۸۹۱	۱۲,۸۹۶,۸۷۴	۸,۴۱۴,۴۷۳	۱۷,۰۸۷,۹۶۲	۷۸	۱۰۳

● در ارتباط با آمارهای تولید ناخالص داخلی به قیمت‌های ثابت باید در نظر داشته باشیم که بانک مرکزی سیستم گزارش‌دهی خود را از سال پایه ۱۳۹۰ به سال پایه ۱۳۹۵ و نیز از آیسیک نسخه ۳ به آیسیک نسخه ۴ تغییر داده است و لذا ارقام سطح به دلیل تغییر سال پایه قابل مقایسه نیستند.

● در جدول ۳ تولید ناخالص داخلی کشور و ارزش افزوده بخش‌های اقتصادی به قیمت‌های ثابت که توسط دو مرجع آماری منتشر شده‌اند، گزارش شده است. رشد تولید ناخالص داخلی و تولید ناخالص داخلی بدون نفت در بهار ۱۴۰۰ نسبت به بهار سال قبل، برای بانک مرکزی به ترتیب به ۶,۲ درصد و ۴,۷ درصد و برای مرکز آمار به ترتیب به ۷,۶ درصد و ۴,۶ درصد رسیده است. همانطور که مشخص است ارقام رشد غیرنفتی بین دو مرجع آماری اختلاف ناچیز ۰,۱ واحد درصدی دارند، ولی وقتی مقایسه را در سطح رشته‌فعالیت‌ها انجام می‌دهیم اختلافات قابل ملاحظه‌ای وجود دارد.

● رشد ارزش افزوده «گروه کشاورزی» به قیمت‌های ثابت در بهار ۱۴۰۰ نسبت به بهار سال قبل در حساب‌های بانک مرکزی منفی ۰,۹ درصد و در حساب‌های مرکز آمار منفی ۴,۵ درصد است که علی‌رغم هم جهت بودن بیانگر اختلاف ۳,۶ واحد درصدی است.

● رشد ارزش افزوده «گروه نفت و گاز طبیعی» به قیمت‌های ثابت برای دو مرجع آماری اختلاف حدود ۴ واحد درصدی دارد، به طوری که بانک مرکزی رشد نقطه به نقطه آن در بهار ۱۴۰۰ را معادل ۲۳,۳ درصد و مرکز آمار ۲۷,۵ درصد اعلام کرده‌اند.

● در ارقام گزارش شده برای رشد ارزش افزوده «گروه صنایع و معادن» به قیمت‌های ثابت بین دو مرجع آماری اختلاف اساسی وجود دارد، به طوری که بانک مرکزی رشدی معادل ۲,۱ درصد و مرکز آمار رشدی معادل ۷,۴ درصد را برای این گروه در بهار ۱۴۰۰ نسبت به بهار سال قبل اعلام کرده‌اند که حاکی از اختلاف بیش از ۵ درصدی است.

● در «گروه صنایع و معادن» بارزترین اختلاف مربوط به ارزش افزوده بخش ساختمان است؛ درحالی‌که بانک مرکزی رشد بخش ساختمان را معادل منفی ۱۲,۳ درصد برآورد کرده است، رقم برآوردی مرکز آمار برای رشد ارزش افزوده بخش ساختمان در نقطه معادل رقم بانک مرکزی و معادل مثبت ۱۲,۹ درصد گزارش شده است که بیانگر اختلاف بیش از ۲۵ واحد درصدی است. بدیهی است این اختلاف فاحش، سیاستگذاری متفاوتی را برای بخش ساختمان توصیه خواهد کرد و در نتیجه به سردرگمی در سیاستگذاری منتج خواهد شد.

● در رابطه با رشد ارزش افزوده «گروه خدمات» به قیمت‌های ثابت نیز بین دو مرجع آماری اختلاف وجود دارد؛ در حالی که بانک مرکزی رشد ۷,۰ درصدی را برای ارزش افزوده این گروه برآورد کرده، رقم برآوردی مرکز آمار ۲,۵ واحد درصد کمتر و معادل ۴,۵ درصد بوده است.

● اختلاف رشد ارزش افزوده بانک مرکزی از مرکز آمار برای بخش «بازرگانی، رستوران و هتلداری» معادل مثبت ۲,۸ واحد درصد، برای بخش «حمل و نقل، انبارداری و ارتباطات» معادل مثبت ۷,۲ واحد درصد، برای بخش «خدمات موسسات مالی و پولی» معادل منفی ۱۲,۵ واحد درصد، برای بخش «خدمات مستغلات و خدمات حرفه‌ای و تخصصی» معادل مثبت ۵,۴ واحد درصد، برای بخش «خدمات عمومی» معادل مثبت ۴,۵ واحد درصدی و برای بخش «خدمات اجتماعی، شخصی و خانگی» معادل منفی ۱۰,۷ واحد درصد است.

جدول ۳. تولید ناخالص داخلی کشور و ارزش افزوده بخش‌های اقتصادی به قیمت‌های ثابت

شرح	بانک مرکزی (۱۳۹۵-۱۰۰)		مرکز آمار (۱۳۹۰-۱۰۰)		درصد رشد	
	بهار ۱۳۹۹	بهار ۱۴۰۰	بهار ۱۳۹۹	بهار ۱۴۰۰	بانک مرکزی	مرکز آمار
گروه کشاورزی	۳۷۹,۵۱۹	۳۷۶,۱۰۴	۹۷,۵۲۰	۹۳,۱۴۸	-۰.۹	-۴.۵
گروه نفت	۲۶۶,۷۹۵	۳۲۸,۹۶۸	۲۱۰,۴۵۸	۲۶۸,۳۹۵	۲۳.۳	۲۷.۵
گروه صنایع و معادن	۷۹۹,۱۲۶	۸۱۶,۲۴۰	۴۴۷,۶۶۲	۴۸۰,۶۹۵	۲.۱	۷.۴
صنعت	۴۵۸,۷۲۱	۴۸۶,۶۸۱	۲۱۹,۸۶۲	۲۳۱,۹۶۳	۶.۱	۵.۵
معادن	۳۴,۱۰۳	۳۶,۰۳۰	۲۵,۱۶۹	۲۵,۱۳۲	۵.۷	-۰.۱
برق، آب و گاز	۱۳۵,۲۴۹	۱۴۳,۵۹۵	۱۳۴,۱۶۹	۱۴۶,۲۷۴	۶.۳	۹.۰
ساختمان	۱۷۱,۰۵۳	۱۴۹,۹۳۴	۶۸,۴۶۳	۷۷,۳۲۷	-۱۲.۳	۱۲.۹
گروه خدمات	۱,۸۲۸,۴۳۰	۱,۹۵۵,۶۸۱	۸۹۰,۷۸۳	۹۳۰,۶۱۵	۷.۰	۴.۵
بازرگانی رستوران و هتلداری	۳۶۶,۳۷۶	۳۹۴,۷۶۰	۱۷۵,۷۷۹	۱۸۴,۳۴۵	۷.۷	۴.۹
حمل و نقل، انبارداری و ارتباطات	۳۷۴,۹۰۸	۴۳۲,۵۴۹	۱۵۲,۸۷۲	۱۶۵,۴۵۳	۱۵.۴	۸.۲
خدمات موسسات مالی و پولی	۱۲۵,۳۹۸	۱۰۴,۳۷۰	۱۰۹,۸۲۶	۱۰۵,۰۷۳	-۱۶.۸	-۴.۳
خدمات مستغلات و خدمات حرفه‌ای و تخصصی	۵۲۲,۷۰۶	۵۴۰,۰۹۲	۲۴۵,۸۱۲	۲۵۶,۶۲۵	۹.۸	۴.۴
خدمات عمومی	۴۱۹,۱۹۰	۴۶۱,۳۹۰	۲۰۰,۸۶۶	۲۱۲,۱۳۴	۱۰.۱	۵.۶
خدمات اجتماعی شخصی و خانگی	۱۹,۸۵۱	۲۲,۵۱۸	۵,۶۲۸	۶,۹۸۵	۱۳.۴	۲۴.۱
تولید ناخالص داخلی به قیمت پایه	۳,۲۷۳,۸۷۰	۳,۴۷۶,۹۹۳	۱,۶۵۲,۲۶۰	۱,۷۷۷,۲۰۰	۶.۲	۷.۶
تولید ناخالص داخلی بدون نفت (به قیمت پایه)	۳,۰۰۷,۰۷۵	۳,۱۴۸,۰۲۵	۱,۴۴۱,۸۰۲	۱,۵۰۸,۸۰۶	۴.۷	۴.۶

- در جدول ۴، محصول ناخالص داخلی سمت هزینه و اجزای آن به قیمت‌های ثابت برای بانک مرکزی و مرکز آمار گزارش شده است. مجدداً باید در نظر داشته باشیم که به دلیل تغییر سال پایه، ارقام سطح قابل مقایسه نیستند.
- رشد محصول ناخالص داخلی سمت هزینه در بهار ۱۴۰۰ نسبت به بهار سال قبل در حساب‌های بانک مرکزی و مرکز آمار به ترتیب معادل ۷,۴ و ۷,۶ درصد گزارش کرده‌اند. علیرغم اختلاف ناچیز ۰,۲ واحد درصدی بین این دو رقم، بین رشد اجزای سمت هزینه که توسط این دو مرجع آماری گزارش شده است اختلاف قابل توجهی وجود دارد.
- ارقام رشد اعلام شده توسط بانک مرکزی برای «مصرف خصوصی» و «مصرف دولتی» به قیمت‌های ثابت، در بهار سال جاری نسبت به بهار سال قبل، به ترتیب اختلاف منفی ۶,۱ واحد درصدی و منفی ۴,۷ واحد درصدی از ارقام مرکز آمار دارند.
- در حالیکه، بانک مرکزی رشد تشکیل سرمایه ثابت ناخالص به قیمت‌های ثابت در بهار ۱۴۰۰ نسبت به بهار سال قبل را منفی ۴ درصد اعلام کرده، مرکز آمار رشد مثبت ۸ درصدی را برای تشکیل سرمایه ثابت ناخالص گزارش کرده که حاکی از اختلاف نزدیک به ۱۲ واحد درصدی بین ارقام رشد است. در اینجا نیز تشکیل سرمایه ثابت در ساختمان در حساب‌های بانک مرکزی با افت ۱۰ درصدی و در حساب‌های مرکز آمار با افزایش ۱۳ درصدی مواجه بوده که حاکی از اختلاف بیش از ۲۳ واحد درصدی است.
- بین آمارهای صادرات و واردات نیز بین دو مرجع آماری اختلاف وجود دارد. در حالی که بانک مرکزی رشد صادرات و واردات به قیمت ثابت سال ۱۳۹۵، در بهار ۱۴۰۰ نسبت به بهار سال قبل، را به ترتیب ۳۶ درصد و ۳۰ درصد اعلام کرده، مرکز آمار افزایش ۴ درصدی برای صادرات به قیمت ثابت سال ۱۳۹۰ و کاهش ۷۹ درصدی برای واردات به قیمت ثابت سال ۱۳۹۰ را در دوره مزبور گزارش کرده است. به طور خاص، بین ارقام رشد بانک مرکزی و مرکز آمار برای واردات اختلاف بیش از ۱۰۹ واحد درصدی وجود دارد.

(میلیارد ریال)

جدول ۴. محصول ناخالص داخلی سمت هزینه و اجزای آن به قیمت‌های ثابت

شرح	بانک مرکزی (۱۳۹۵=۱۰۰)		مرکز آمار (۱۳۹۰=۱۰۰)		درصد رشد	
	بهار ۱۳۹۹	بهار ۱۴۰۰	بهار ۱۳۹۹	بهار ۱۴۰۰	بانک مرکزی	مرکز آمار
هزینه مصرف نهایی خصوصی	۱,۷۱۳,۲۸۹	۱,۷۵۰,۹۸۱	۸۰۲,۰۴۶	۸۶۸,۸۲۸	۲.۲	۸.۳
هزینه مصرف نهایی دولت	۴۹۰,۲۴۳	۴۹۰,۱۹۴	۳۹۵,۰۸۳	۴۱۳,۴۵۰	۰.۰	۴.۶
تشکیل سرمایه ثابت ناخالص	۵۸۸,۱۵۱	۵۶۷,۵۴۳	۳۱۸,۳۶۱	۳۴۴,۹۹۸	-۳.۵	۸.۴
تشکیل سرمایه در ماشین آلات	۱۴۷,۴۹۸	۱۷۰,۸۰۲	۱۶۵,۸۴۷	۱۷۲,۶۵۰	۱۵.۸	۴.۱
تشکیل سرمایه در ساختمان	۴۲۰,۸۴۵	۳۷۷,۶۴۶	۱۵۲,۵۱۵	۱۷۲,۳۴۸	-۱۰.۳	۱۳.۰
سایر تشکیل سرمایه	۱۹,۸۰۸	۱۹,۰۹۵			-۳.۶	
خالص صادرات کالاها و خدمات	۱۹۰,۲۸۳	۲۶۸,۴۲۵	۱۶۶,۵۱۹	۱۸۷,۲۰۳		
صادرات کالاها و خدمات	۳۹۶,۰۹۳	۵۳۷,۰۰۸	۱۸۲,۹۱۱	۱۹۰,۶۸۲	۳۵.۶	۴.۲
واردات کالاها و خدمات	۲۰۵,۸۱۱	۲۶۸,۵۸۳	۱۶,۳۹۲	۳,۴۷۹	۳۰.۵	-۷۸.۸
تغییرات موجودی انبار و اشتباهات آماری	۴۱۹,۹۱۵	۵۷۶,۱۸۲	-۲۹,۷۵۰	-۳۷,۲۷۹		
محصول ناخالص داخلی (به قیمت بلزر)	۳,۴۰۱,۸۸۱	۳,۶۵۳,۳۲۵	۱,۶۵۲,۲۶۰	۱,۷۷۷,۲۰۰	۷.۴	۷.۶

جمع‌بندی و پیشنهاد

وقتی در یک کشور دو سازمان مهم نظیر بانک مرکزی و مرکز آمار متولی تولید و انتشار یک آمار نظیر رشد اقتصادی باشند و سیاست‌گذاران و مدیران کشور شاهد اختلاف معناداری بین آمارهای گزارش شده توسط دو سازمان باشند، اولین سوالی که پیش می‌آید این است که: «آمارهای کدام سازمان صحیح و با کیفیت است و چگونه کیفیت آمارهای این دو سازمان را می‌توان بررسی کرد؟»

این سوال مهمی است که برای پاسخ به آن، ابتدا باید مشخص کنیم با چه "خط‌کشی" و با چه "ملاکی" میزان کیفیت آمارها باید بررسی شود؟ برای این منظور نگاهی به تجربیات سایر کشورها و سازمان‌های بین‌المللی نظیر سازمان ملل، اتحادیه اروپا و صندوق بین‌المللی پول می‌تواند مثمر ثمر باشد. به‌منظور سنجش کیفیت آمارها، برخی از کشورهای پیشرو و سازمان‌های بین‌المللی اقدام به تهیه و تدوین استانداردهای دقیقی در خصوص ارزیابی کیفیت کرده‌اند که براساس آن‌ها نه تنها وضع کیفیت آمارهای تولیدشده مورد ارزیابی قرار می‌گیرد، بلکه مطابق با شاخص‌های مطرح شده در این اسناد؛ استانداردهایی تدوین شده که فرایندهای تولید، پردازش، تحلیل و انتشار آمارها و محصولات آماری را همسان می‌سازد. به عنوان مثال صندوق بین‌المللی پول نسخه نهایی چارچوب ارزیابی کیفیت آمارها را پس از دریافت تجربیات و بازخوردهای کشورهای مختلف از اجرای این استاندارد، در سال ۲۰۱۲ به چاپ رسانید^۱. از جمله اهداف سند ارزیابی کیفیت آمارها (DQAF) ارائه‌ی شاخص‌هایی مناسب و علمی برای ارزیابی کیفیت آمارها و امکان مقایسه کیفیت آمارهای تولید شده توسط سازمان‌های مختلف در سطح بین‌الملل است. این سند شامل یک پیش‌نیاز و پنج اصل (اطمینان از صحت، روش‌شناسی مطمئن، درستی و قابلیت اعتماد، قابلیت استفاده و قابلیت دسترسی) برای ارزیابی کیفیت آمار می‌باشد که به طور کلی براساس چهار و نه شاخص مورد بررسی قرار می‌گیرند. صندوق بین‌المللی پول اسنادی مشابه برای ارزیابی کیفیت آمار حساب‌های ملی^۲، شاخص قیمت مصرف‌کننده^۳، شاخص قیمت تولیدکننده^۴، آمار بخش پولی^۵، آمار بخش خارجی^۶،

1. International Monetary Fund (IMF) (2012). Data Quality Assessment Framework – General Framework.
2. International Monetary Fund (IMF) (2012). Data Quality Assessment Framework for National Accounts Statistics (SNA).
3. International Monetary Fund (IMF) (2012). Data Quality Assessment Framework for the Consumer Price Index (CPI).
4. International Monetary Fund (IMF) (2012). Data Quality Assessment Framework for the Producer Price Index (PPI).
5. International Monetary Fund (IMF) (2012). Data Quality Assessment Framework for Monetary Statistics.
6. International Monetary Fund (IMF) (2012). Data Quality Assessment Framework for External Debt Statistics.

آمار تراز پرداخت‌ها^۱ و ... تهیه و تدوین نموده‌است. در استفاده از سند DQAF بیش از ۸۳ کشور به اجرای کامل این سند پرداخته و با استفاده از آن مجموعه داده‌های مختلف را ارزیابی کرده‌اند و گزارش کامل ارزیابی کیفیت آن‌ها از طریق وب‌گاه صندوق بین‌المللی پول قابل دستیابی است.

اگرچه در ماده (۸) قانون تأسیس مرکز آمار ایران تصریح شده است که «وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی و وابسته به دولت و شرکتهای دولتی موظفند در انجام آمارگیری‌ها از تعاریف، مفاهیم، روشها، معیارها و طبقه‌بندی‌های آماری مرکز آمار ایران تبعیت نمایند.»، در حال حاضر در کشور چهارچوب و استاندارد مشخص و تعریف شده‌ای برای تولید و انتشار امار وجود ندارد و مرکز آمار ایران نیز نظارت کافی بر اجرای این ماده ندارد. به علاوه، مشخص نیست که در مورد نظارت کیفی تولیدات آماری خود مرکز آمار ایران یا بانک مرکزی تکلیف چیست؟ لذا برای حل معضلات فوق در نظام آماری کشور و جلوگیری از تولید آمارهای متناقض که نه تنها به سیاست‌گذاران کمکی نمی‌کند، بلکه باعث سردرگمی آن‌ها می‌شود، لازم است تا با ایجاد پشتوانه‌ی قانونی محکم و ایجاد فرایند نظارتی منسجم اقداماتی جدی در خصوص تدوین و تصویب استانداردهای کیفیت آمار و رفع تناقضات آماری مراجع رسمی صورت گیرد.

1 International Monetary Fund (IMF) (2012). Data Quality Assessment Framework for Balance of Payments (BoP) and International Investment Position Statistics.